

М-р Максим Ацевски,
Овластен државен ревизор и
овластен сметководител

ПРЕСМЕТКА НА СРЕДСТВА ЗА ИСПЛАТА НА ПЛАТА НА МЕСЕЧНО НИВО И УТВРДУВАЊЕ НА БРУТО ПЛАТАТА НА ПООДДЕЛНИ КАТЕГОРИИ НА ВРАБОТЕНИ ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР

Имајќи ги во предвид постојаните контакти и прашања во делот на начинот на пресметка на средства за исплата на плата на месечно ниво¹, и утврдувањето на платите на поодделните категории на вработени во јавниот сектор [административен службеник² (државен службеник и јавен службеник), притоа имајќи во предвид дека согласно одредбите на член 14 од Законот за вработени во јавниот сектор („Службен весник на Република Македонија“ број 27/14, 199/14, 27/16, 35/18, 198/18) и („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 143/19), во институциите на јавниот сектор, работните места на вработените се групираат во: административни службеници, службени лица со посебни овластувања, даватели на јавни услуги и помошно технички лица, неминовно се наметна потребата од подготвување на наведениот текст од објаснување на:

- Начинот на пресметка на средствата за исплата на плата на месечно ниво;
- Утврдување на бруто платата на поодделните категории на вработени со посебен осврт во општините и јавните претпријатија, и
- Утврдување на бруто платата на месечно ниво на помошно техничките лица чија основна плата е пониска од со закон утврдената.

Пресметка на средствата за исплата на платата на месечно ниво

Пресметката на средствата за исплата на платата на месечно ниво е уредена со одредбите на:

- Законот за исплата на платите во Република Северна Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 70/94, 62/95, 33/97, 50/01, 26/02, 46/02, 37/05, 121/07, 161/08, 92/09, 97/10, 11/12, 145/12, 170/13, 139/14, 147/15) и („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 202/19), и
- Правилник за начинот на утврдување на износот на средствата за исплата на плати, составување на пресметките и доставување на пресметките до Министерството за финансии – Управа за јавни приходи („Службен весник на Република Македонија“ број 8/09, 105/09, 141/10, 23/12, 158/12).

Измените на Законот за исплата на платите во Република Северна Македонија се наметна како неминовна појава со донесувањето на поодделните одлуки за утврдување на максималниот износ на вредност на бодот за пресметување на платите на поодделните категории на вработени со кои започнувајќи од 01.09.2019 година беше утврдено покачување на платите на вработените во јавниот сектор за 5%.

И во ниту еден момент не ќе постоеше никаков проблем во начинот на подготвување на платите за вработените во јавниот сектор за месец септември 2019 година доколку наведените измени на наведениот закон беа донесени во оптимално

¹ а пред се по донесувањето на Законот за изменување и дополнување на Законот за исплата на платите во Република Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 202/19).

² Член 3 став 2 од Законот за административни службеници („Службен весник на Република Македонија“ број 27/14, 199/14, 48/15, 154/15, 5/16, 80/16, 127/16, 142/16, 2/17, 16/17, 11/18);

предвидениот рок и воедно се извршеше прилагодување на одредбите на Правилник за начинот на утврдување на износот на средствата за исплата на плати, составување на пресметките и доставување на пресметките до Министерството за финансии – Управа за јавни приходи („Службен весник на Република Македонија“ број 8/09, 105/09, 141/10, 23/12, 158/12), со наведениот закон.

Во пракса имаме закон кој ја уредува исплатата на платите и одделни надоместоци кај работодавачите со седиште во Република Северна Македонија, чии средства 51% се во сопственост на државата односно на општините и правилник кој не е применлив во пракса поради неговата неусогласеност со одредбите на наведениот закон како и поради не прилагоден образец кој ќе послужи за утврдување на „**Средствата за исплата на плати за соодветниот месец**“ за кој се исплатува платата.

Имено одредбите на Законот за исплата на платите во Република Северна Македонија упатуваат на неколку констатации и тоа:

- Подготвувањето на наведениот образец за пресметка на средствата за исплата за плати, „**образец МБП**“, започнува да се подготвува започнувајќи со месец јануари 2009 година;
- Работодавачите кои платите ги исплатуваат согласно колективен договор и наведениот закон имаа обврска: „почнувајќи со исплатата на платите за јануари 2009 година, утврденото право на нето плата со овој закон за декември 2008 година го зголемува за износот на пресметаниот данок од плата, задолжителните социјални придонеси, согласно со пропишаните законски стапки за декември 2008 година и за износот на трошоците поврзани со работа по основа на исхрана за време на работа и превоз до и од работа, пресметани согласно со закон, колективен договор и договор за вработување, со тоа што истите имаа право на месечно ниво вака утврденото право да можат да го зголемат до 50% од остварената стапка на пораст на трошоците на живот во тековниот во однос на претходниот месец, во рамките на обезбедените средства;
- исплатата на платите од јануари 2009 година, корисниците на Буџетот на Република Северна Македонија, јавните здравствени установи, корисниците на локалната самоуправа, буџетите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија, Фондот за здравствено осигурување на Македонија, Агенцијата за државни патишта и Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија, утврденото право на нето плата согласно со овој закон за декември 2008 година го зголемува за износот на пресметаниот данок од плата, задолжителните социјални придонеси, согласно со пропишаните законски стапки за декември 2008 година и за износот на трошоците поврзани со работа по основа на исхрана за време на работа и превоз до и од работа, пресметани согласно со закон, колективен договор и договор за вработување, а во рамките на обезбедените средства.
- При утврдување на правото за исплата на платите не се земаат платите на избраните и именуваните лица во Републиката пресметани согласно со Законот за плата и другите надоместоци на пратениците во Собранието на Република Северна Македонија и другите избрани и именувани лица во Републиката.
- Утврденото право на плата согласно со Законот за исплата на платите во Република Северна Македонија, може да се зголеми во случаи на организациони промени кај работодавачот, **промени во квалификационата структура на вработените, промени во висината на додатокот за работен стаж на вработените, со цел да не дојде до намалување на правото на плата на вработените**, по претходно потврдена пресметка од министерот за труд и социјална политика во согласност со министерот за финансии.

- Министерот за труд и социјална политика пропишува начин на утврдување на износот на средствата за плати, составување на пресметките и доставување до **Министерството за финансии - Управа за јавни приходи**.

Очигледно надлежното министерство заборава на потребата од изменување и дополнување на наведениот закон а уште помалку усогласување на подзаконскиот акт со наведениот закон како би можело да се изврши Пресметка на средствата за исплата на плата за соодветниот месец на ниво на работодавач и нејзино доставување до Министерството за финансии – Управа за јавни приходи.

Ваквата состојба предизвика голем број на работодавачи да ја напуштат постапката на утврдување на средствата за исплата на плата за соодветниот месец и воопшто да не доставуваат образец до Управата за јавни приходи.

Нашите препораки во поглед на законско постапување на правните субјекти / работодавачи од јавниот сектор се во насока на доследно почитување на одредбите на член 3 и член 3 – б од наведениот закон, утврдување на соодветното право на средства за исплата на плати за соодветниот месец (имајќи ги во предвид можните права за покачување на утврденото право во месец јануари 2009 година), вклучувајќи ги и дадените со закон покачување на таквото право вклучувајќи го и правото на покачување од 5% утврдено со Законот за изменување и дополнување на Законот за исплата на платите во Република Македонија“ („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 202/19), прилагодување на наведениот образец „МБП“ на реалните потреби, негово подготвување и писмено доставување до Министерството за финансии – Управа за јавни приходи, без разлика дали истите ги обработуваат или не.

Во исто време укажуваме дека надлежното министерство е потребно да изврши усогласување на наведениот подзаконски акт со наведениот закон или пак воопшто да ја процени потребата од постоење на наведените акти во правното опкружување.

Пресметка на плата на административните службеници

Почитувајќи ги одредбите на член 85 и член 86 од Законот за административни службеници ќе констатираме дека административниот службеник има право на плата и надоместоци од плата а платата на административните службеници е составена од основна и исклучителна компонента.

Имајќи во предвид дека постои разлика во делот на утврдување на основната плата на административниот службеник и вработените кои имаат статус на помошно – технички лица, во овој дел даваме дефиниција на основната компонента на административните службеници и тоа дека истата ја сочинуваат:

- дел на плата за степен на образование,
- дел на плата за ниво и
- дел на плата за стаж.

Имајќи ја во предвид основната компонента и исклучителната компонента, плата на административниот службеник се утврдува врз основа на бодот донесен од надлежниот орган, односно вредноста на бодот:

- за пресметување на платите на државните службеници се утврдува секоја година со одлука на Владата на Република Македонија на предлог на министерот за финансии, која се донесува во рок од десет дена од денот на донесувањето на Буџетот на Република Македонија, а во рамките на предвидениот буџет и врз основа на вкупниот број на административни службеници распоредени по соодветните нивоа за тековната година;
- Вредноста на бодот за пресметување на платата на државните службеници во општините, градот Скопје и општините во градот Скопје се утврдува секоја година со одлука на советот која, на предлог на градоначалникот, се донесува во рок од десет дена од денот на донесувањето на одлуката за извршување на

буџетот, а во рамките на предвидениот буџет и врз основа на вкупниот број на административни службеници распоредени по соодветните нивоа за тековната година;

- Вредноста на бодот за пресметување на платите на јавните службеници се утврдува секоја година со одлука на основачот која, на предлог на надлежниот функционер, се донесува во рок од десет дена од денот на влегувањето во сила на буџетот на институцијата, а во рамките на предвидениот буџет и врз основа на вкупниот број на административни службеници распоредени по соодветните нивоа за тековната година.
- Вредноста на бодот за пресметување на платата на државните службеници во општините, градот Скопје и општините во градот Скопје и вредноста на бодот за пресметување на платите на јавните службеници не може да биде повисока од вредноста на бодот за државните службеници утврдена од страна на Владата на Република Северна Македонија.

Имајќи ја во предвид Одлуката за утврдување на вредноста на бодот за пресметување на платите на државните службеници за 2019 година („Службен весник на Република Македонија“ број 4/19), вредноста на бодот за пресметување на платите за државните службеници за периодот од **01.09.2019 година до 31.12.2019 година изнесува 81,10 денари.**

Наведената вредност е соодветна како и за:

- Припадниците на судската полиција;
- Судските службеници;
- Јавнообвинителските службеници;
- Затворската полиција, итн.

Пресметување на платите на вработените во јавните претпријатија

Согласно Правилникот за организација на јавното претпријатие со кој се утврдува видот и бројот на организациските единици и нивниот делокруг на работа, при што составен дел е графичкиот приказ на институцијата на институцијата (органограм) и Правилникот за систематизација на работните места, за секое работно место во јавното претпријатие, се утврдува групата, подгрупата, категоријата и нивото каде што припаѓа работното место, како и општите, посебните услови и описот на работите и на работните задачи за секое работно место, директорот на јавното претпријатие има обврска да достави Одлука за утврдување на висината на вредноста на бодот за пресметување на платите на вработените во јавното претпријатие до Управниот одбор на јавното претпријатие.

Управниот одбор согласно одредбите на член 19 став 2 точка 9 од Законот за јавните претпријатија („Службен весник на Република Македонија“ број 38/96, 6/02, 40/03, 49/06, 22/07, 83/09, 97/10, 6/12, 119/13, 41/14, 138/14, 25/15, 61/15, 39/16, 64/18, 35/19), има обврска да ја донесе Одлука за утврдување на висината на вредноста на бодот за пресметување на платите на вработените во јавното претпријатие.

Директорот на јавното претпријатие е должен по донесување на Одлука за утврдување на висината на вредноста на бодот за пресметување на платите на вработените во јавното претпријатие од страна на управниот одбор на јавното претпријатие да ја достави согласно член 11 став 1 точка 6 наведената одлука до основачот (советот на општината) за обезбедување согласност на истата.

Често пати во досегашниот период ни беше поставено прашањето дали Законот за изменување би дополнување на Законот за исплата на платите во Република Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 202/19) се однесува на јавните претпријатија, нашиот одговор и упатување е дека апсолутно да се однесува и за јавните претпријатија, односно истиот се однесува за сите работодавачи во кој 51% од средствата се во сопственост на државата, општините, општините во градот Скопје и градот Скопје. При тоа мора да се

почитуваат претходно дадените насоки на она што значи утврдување на Пресметката на средства за исплата на плати за месец септември 2019 година од една страна на ниво на јавно претпријатие и утврдување на висината на вредноста на бодот за пресметување на платите на вработените во јавното претпријатие од друга страна.

Пресметување и исплата на платите на вработените кои се во категоријата на помошно технички лица

Платите на вработените на помошно техничките лица претставуваат камен на сопнување во многу правни субјекти од јавниот сектор поради тоа што постои разноликост во утврдувањето на нивната плата, често пати наследувајќи ги нивните историски плати без преземање на конкретни активности за уредување на меѓусебните права и обврски помеѓу оваа категорија на вработени и правните субјекти / работодавачи од јавниот сектор.

Имајќи во предвид дека нивната плата и нивните права и обврски се уредуваат со одредбите на Законот за работни односи („Службен весник на Република Македонија“ број . 62/05, 106/08, 161/08, 63/09, 114/09, 130/09, Испр. 149/09, 10/10, 50/10, 52/10, 58/10, 124/10, 132/10, 47/11, 11/12, 39/12, 13/13, 25/13, 170/13, 187/13, 106/14, 113/14, 20/15, 33/15, 72/15, 129/15, 27/16, 134/16, 120/18) и („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 110/19), неминовно се наметнува потребата од појаснување на начинот на утврдување на платата на оваа категорија на вработени.

Имено согласно одредбите на член 106 од Законот за работни односи, платата на оваа категорија на вработени е составена од следните компоненти:

- Основна компонента;
- Работна успешност, и
- Додатоци.

Основната плата се определува земајќи ги предвид барањата на работното место, за кое работникот го склучил договорот за вработување.

Работната успешност на работникот се определува земајќи ги предвид домаќинскиот однос, квалитетот и обемот на вршењето на работата, за којашто работникот го склучил договорот за вработување.

Додатоците се определуваат за посебните услови при работа, кои произлегуваат од распоредот на работното време и тоа за работа во смени, работа во поделено работно време, нокна работа, работа на дежурство, согласно закон, продолжена работа, работа во ден на неделен одмор, работа во празници определени со закон и **додаток за работен стаж**.

Вообичаено вработените во јавниот сектор кои имаат статус на помошно технички персонал, нивната бруто плата е составена од основната плата и додатоците односно додатокот за работен стаж.

Бидејќи често пати основната плата на вработените кои припаѓаат на категоријата помошно технички персонал е под минималната плата утврдена со Законот за минимална плата во Република Северна Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 11/12, 30/14, 180/14, 81/15, 129/15, 132/17, 140/18) и („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 124/19), **која во овој момент изнесува 12.507 денари во нето износ односно 17.943 денари во бруто износ**.

За да се обезбеди правилно осознавање на минималната плата чувствуваме потреба од обелоденување на дефиницијата за минимална плата утврдена во член 2 став 1 од Законот за минимална плата во Република Северна Македонија, која гласи:

„ Минимална плата е најнискиот месечен износ на основна плата која работодавачот е должен да му ја исплати на работникот за работа извршена за полно работно време и исполнет нормиран учинок“.

Од претходно наведеното произлегува дека предмет на усогласување претставува основната плата на помошно техничкиот персонал. Но за жал одредени правни субјекти во јавниот сектор погрешно го осознаа и применија наведениот закон донесувајќи интерни акти (решенија, одлуки итн.) со кои вработените на помошно техничките лица го утврдија на погрешен начин.

За да го елаборираме пристапот на утврдување на соодветен начин на основната плата на помошно техничкиот персонал и нивното усогласување на со закон утврдена минимална основната плата го презентираме следниот пример:

Вработениот кој има статус на помошно технички персонал има утврдено нето плата во износ од 10.000 денари и додаток за минат труд во износ од 20% од основната плата.

Усогласување на основната плата на помошно техничкиот персонал со на со закон утврдена минимална основна плата:

- Основна плата на помошно технички персонал =10.000 денари;
- Усогласување на основната плата на со закон
Утврдената минимална основна плата
(12.507 – 10.000 =2.507 денари) =2.507 денари;
- Основна плата на помошно техничкиот персонал =12.507 денари;
- Додаток за минат труд 20% =2.501 денари;
- Вкупно нето плата на помошно техничкиот Персонал =15.008 денари;

Вака утврдената нето плата ако ја претвориме во бруто плата ќе констатираме дека бруто платата на помошно техничкиот персонал (ова вработено лице) има бруто плата во износ од 21.775 денари, и тоа како што следува:

Ред .бр.	Опис	Стапка на придонеси	Износ
1	НЕТО ПЛАТА		15.008
2	Лично ослободување за 2019 година		8.000
3	Даночна стапка 10% (Нето-Л.О)х11,1111%		779
4	Прогресивна стапка 18% за приход над 90.000 денари		0
5	Бруто 1 (НЕТО ПЛАТА + Ред број 3 и 4)		15.787
6	Бруто 2		21.775
7	Придонес за задолжително ПИО	18,40%	4.007
8	Придонес за задолжително здравствено осигурување	7,40%	1.611
9	Дополнителен придонес за задолжително здравствено осигурување за случај на повреда на работа и професионално заболување	0,50%	109
10	Придонес за задолжително осигурување во случај на невработеност (придонес за вработување)	1,20%	261
			5.988

Погоре наведените податоци укажуваат на фактот дека платата на наведениот вработен кој има статус на помошно технички персонал изнесува 21.775 денари е над најниската основица за пресметување на придонесите од задолжително социјално осигурување согласно одредбите на член 15 став 1 од Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување (“Службен весник на РМ” бр. 142/08, 62/09,

64/09, 156/09, 166/10, 53/11, 185/11, 44/12, 150/12, 15/13, 91/13, 170/13, 97/14, 113/14, 180/14, 188/14, Автентично толкување 8/15, 20/15, 48/15, 129/15, 217/15, 190/16, 171/17, 35/18, 247/18) за тековната 2019 година која изнесува 18.008 денари во бруто износ. Доколку бруто платата на вработеното лице кое има статус на помошно техничко лице изнесуваше под износот од 18.008 денари во тој случај исплатувачот на плати има обврска да изврши доплата на придонесите до висината пресметани на бруто плата од 18.008 денари.

Во продолжение ги презентираме податоците за пресметување на платите започнувајќи од 01.09.2019 година на вработените во областа на:

- Основно образование
 - Најниска плата за најнискиот степен на сложеност на вработените во основните училишта изнесува 13.417 денари;
- Средно образование
 - Најниска плата за најнискиот степен на сложеност на вработените во средните училишта изнесува 13.843 денари;
- Јавни установи од областа на културата
 - Најниска плата за најнискиот степен на сложеност за вработените во Јавни установи од областа на културата изнесува 13.192 денари;

и склучените Анекс договори за изменување и дополнување на колективните договор, со примена со исплатата на платата за месец септември 2019 година:

- Анекс за изменување и дополнување на колективниот договор за здравствената дејност на Република Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 196/19), со примена со исплатата на платата за месец септември 2019 година.

и Правилник за зголемување на основната плата и додатокот на плата за звање, нивната висина и начинот на утврдување (Агенција за катастар на недвижности), („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 196/19), со примена од 01.09.2019 година.